

Het hert van Turnhout Taxandriamuseum

Een mannetjeshert is een imposant dier. We hebben het dan niet over de ree of het damhert, de gespikkelde soort die je in het Stadspark ziet, maar over het edelhert (*cervus elaphus*). Een volwassen mannetje heeft een schouderhoogte van zo'n 130 cm en weegt 200 kg. Een typisch kenmerk is zijn groot gewei, dat wel 90 cm hoog kan worden. Het is net door die herkenbaarheid dat hij in het verkeer als symbool dient voor "overstekend wild", ook al komen er in Vlaanderen amper edelherten in het wild voor.

Ook in de Middeleeuwen hield men van symbolen. Ridders droegen vanaf de 12de eeuw duidelijk herkenbare tekens op hun wapenuitrusting. Vaak waren dat stoere dieren zoals een leeuw of een adelaar. Naarmate stadsbesturen in de 13de eeuw meer macht kregen, kozen ook zij een eenvoudig maar sprekend symbool. Dat kwam dan op het zegel dat als een soort handtekening aan reglementen of overeenkomsten werd gehangen. Antwerpen koos als afbeelding een burcht, Brussel werd gesymboliseerd door de engel Michaël, de patroonheilige van de stad, en Herentals door een boom. Turnhout hield het iets minder eenvoudig en koos voor een heus tafereel: een hert dat wegrent voor een jager met zijn hond.

Op het eerste zicht lijkt een vluchtend hert maar een flauw symbool voor een stad. Tot je beseft dat het belangrijkste element in dit tafereel niet het hert is maar de jager. De drijfjacht met jachthonden, waarbij het wild wordt opgejaagd in de richting van de jagers, was in die tijd een soort elitesport voor de machtigen en rijken. Enkel koningen en edelen organiseerden jachtpartijen, als ontspanning en om indruk te maken. Het stadszegel had dus een prestigieus karakter.

De hertogen van Brabant, die Turnhout rond 1212 hebben gesticht, hadden in Turnhout een jachtpaviljoen, dat later uitgroeide tot het huidige kasteel, en een eigen jachtterrein. Dat laatste was het "Grotenhout", nu het Gielsbos, waar enkel door of in opdracht van de hertogen kon gejaagd worden.

De hertogen richten in Turnhout ook twee jachtrechtbanken op die tussenkwamen bij ruzies en geschillen in de ruime regio: de ene rechtbank was verantwoordelijk voor de jacht met honden, de andere voor de jacht met valken. Deze laatste manier van jagen was in de middeleeuwen bijzonder populair bij de elite. Valken en andere roofvogels voor de jacht werden trouwens gevangen op de heide rond Turnhout. De stad had dus evenzeer een valk kunnen nemen als embleem voor de stad.

In latere jaren verdwenen jager en hond uit het zegel van de stad en bleef enkel het rennende hert over. Misschien omdat het dier met zijn typisch gewei onmiddellijk voor iedereen herkenbaar was? Vanaf de 17de eeuw werd het afgebeeld met een klein schild rond zijn hals in de kleuren van Turnhout, blauw en zilver. Het is dit stadwapen dat in 1819 officieel werd goedgekeurd door de nationale overheid. Je ziet het vandaag de dag nog boven de ingang van het vroegere bankgebouw in de Gemeentestraat (nr. 4). Het schild dat op het oude stadhuis hing, kan je nog bekijken net achter de poort van de woning bij de Goormolen, Steenweg op Oosthoven. Het stadsbestuur gebruikt het embleem op drukwerk, briefpapier, koffiekopjes en dienstwagens. Tot het in 2004 plaats maakte voor het huidige logo, ondanks het verzet van het actiecomité "Red het Hert", een initiatief van enkele leden van de Cultuurraad.

Maar een 800-jarig hert verban je niet zomaar. In januari 2012 was een majestueus edelhert het eerste item dat in het vernieuwde Taxandriamuseum werd binnengebracht voor de tentoonstelling "Turnhout Terminus Turnhout Centraal". Geen levend hert, grazend in de achtertuin, maar een opgezet exemplaar, dat centraal stond in het verhaal van Walter van den Broeck over het "laatste hert van Turnhout" en de geschiedenis van Turnhout als eeuwenoud jachtcentrum. Na een wedstrijd kreeg het dier de naam "Hendrik Wiske Van He(e)rtum", naar de dame die het laatste hert van Turnhout gezien heeft.

Het hert werd aangekocht bij Philippe Gerard, een taxidermist uit Sint-Truiden. Opgezette dieren zijn volgens hem niet zomaar dode beesten, "maar herinneringen aan de jacht, vol emoties en passie. Mijn werk speelt een grote rol door het weer tot leven brengen van het wild". De hertogen van Brabant zouden instemmend geknikt hebben, hoewel ze wellicht liever een levend exemplaar hadden achterna gezeten in het Grotenhout...

Tekst: Bart Sas

Foto: Bram Luyts

Turnhoutse Route voor Archief en Musea

inventaris :

Taxandriamuseum - TRAM 41
Begijnenstraat 28, B - 2300 Turnhout

bibliografie :

H. DE KOK, "Het hert van Turnhout. Icoon van de jacht en de natuur",
in K. VAN DEN BROECK en B. SAS ed., *Turnhout Terminus. Turnhout Centraal*, Turnhout, 2012, p. 23-30.
W. VAN DEN BROECK, "Het laatste hert van Turnhout", in *Ibidem*, p. 19-22.

Het object van de maand is een initiatief van TRAM 41. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (www.tram41.be, klikken naar Object van de Maand)

Contact: TRAM 41 - Stadhuis, Grote Markt 1, B - 2300 Turnhout

Tel: + 32 14 44 33 98 • tram41@turnhout.be • www.tram41.be

v.u.: Francis Stijnen, Tielendijk 53, 2300 Turnhout, +32 14 44 33 11

Turnhoutse
Route Archief & Musea

Met steun van de
Vlaamse overheid

